Historical Jewish Press (JPress) of the NLI & TAU

כפר־מנחם חוגג 25 שנה לקיומו

מבט אל העבר - והעתיד

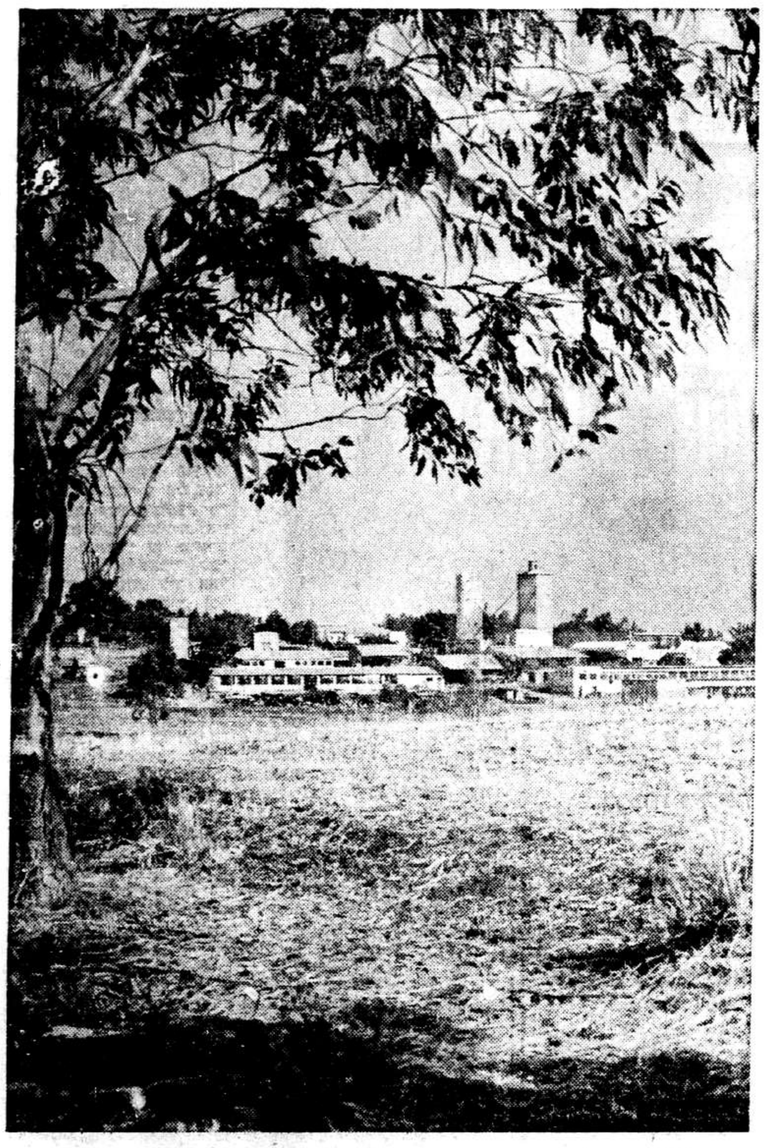

כפר מנחם היום — מראה כללי

נאמן שברוני קפלן

בצית יובל ליסוד קיבוצו! חיי היומיום — מירוץ של יום־רודף־יום היא ואין שהות אז לראות את המיכלול; אימתי מתנים להסתכל הסתכלות־על? הזה אותך — בנקוף תאריך של יובל. אז, עומדים על „מגדל גבוה" ורואים את השדות הארוכות שחלפו כמו ממעוף־הציפור, כמו ממעוף ציפור־הנפש!

המספר „נוסטאלגיה" — זוכה בימינו במנוד־ראש: אין הנוסטאלגיה „מטבע־עובר־לחבורה".

„היו ימים" — כמה טוב ונעים ל„התערסל" בעגלת־של זה! כמה טוב לגיח על זרי־דפנות! ואמנם, צאו וראו כמה מצליחה היא, הנוסטאלגיה ב„חמאם", על ספסלי־הבמה. מצליחה משום מה? משום שאינה תובעת שום דבר, אינה מחייבת. כל מי ש„איכפת לו", כל מי שיודע תביעות לו — סולד ממנה.

הנסתום את הגולל על הנוסטאלגיה ונעשה בה כלה.

לא ערסל — מנוף לבאות

יושב מולי מתתיהו שור, מזכיר קיבוץ כפר־מנחם ולפניו תיק, שספרים מתולדות הקיבוץ מקופלים בדפיו. הדפים — מהם קסמי עתונות, מהם כתבי־נאומים, שנאמו ב„מעמדים היסטוריים".

למתוס (מתתיהו) עמדה משלו לנוסטאלגיה. אין אחת דומה לשניה: יש נוסטאלגיה „מערסלת", אך יש גם מעוררת, נוסטאלגיה שהיא מקור עידוד, מנוף לבאות. כוח־התמוך — אומר הוא — הינו מקור לכוח־היום, לכוח־העידוד. בחג מחצית היובל מנסה הוא למצות את תמצית־תמציתם של דיוקיבוצו, שהוא חולה בשרשרת הקיבוץ הארצי. רוחו אינה קלה עליו אפילו כבדה... מהדבר שנתן כיום לקיבוץ בכל אורתן שנים ומתוחלתו בעתיד — שואל הוא אותו עצמו ומשיב: מותר־האדם! ממנו יוצא, אליו נצמד ובאירו הלך. ו„מותר־האדם" זה הריהו עצמאות, בניין חברה סוציאליסטית, אחדות־עמים, אמונה באדם, בטוב. והנה הוצפנו רוחות חדשות. מותר־האדם סובע בים יצרים, והקיבוץ עומד בפני המיבחן של „דור הולך ודור בא".

דוד וגליית

איש־שיחי נאחז בקרנות האמונה בכל עוצמת מורשתו הקיבוצית. הוא רואה בה את היתד לתקומת הקיבוץ וחומה להמשך קיומו. „לא יהיה עתיד לו, לקיבוץ, אם לא יילך לאור ערכים, שבלעדיהם לא יובטח גם העתיד למדינה".

הוא מדפדף בתיקו ומוציא את „מגילת העליה על הקרקע".

„ראה, לפני החיטה דאגנו להצמיח אמונה"! והוא קורא:

„הושטנו לך, אדמה, את ידינו הנוקשות ובנו האמונה, כי פניך האפורים יוצפו אור שמש"... „כי עוד תצמחנה בשדותיך אמונה ואחדות־עמים ותשמשי נקודת־אור ומקור־נחמה לשבים אל גבולם".

ייתכן שביום היכתב המגילה לא היה למלה אמונה אותו משקל שאיש־שיחי מייחס לה היום. לדבר על אמונה היה אז בבחינת „להכניס תבן לעפרים". האמונה היתה הרקע. לא היה בה חידוש ולא צריכה היתה הדגשה — היא היתה שיגרה.

היום נאחז בה מתתיהו שור כבקרנות המזבח. „אמנם אנחנו — רודפי הטוב, הצודק והיפה — מונים רק ארבעה אחוזים במדינה, אך הלא גם הלב בגוף האדם — חלקו אינו גדול מזה?".

ומן הדימוי אל האנלוגיה ההיסטורית: מאז קיימת החברה האנושית נטושה מלחמת דוד וגליית. הבעייה העומדת לפנינו במדינה ובקיבוץ (כן, גם בקיבוץ!) היא — כיצד לנצח את ה„גליית" שבתוכנו, את הכוחות האדירים הסוחפים אל הקלות, אל הנוחות, מן האחריות על עניין הכלל, הלאומי, האנושי — אל הפרטי, אל ה„לא איכפתיות" והאדישות. כיצד לנצח את המשיכה אחורנית, את הנטיה לשוט עם הזרם העכור?

איש־שיחי עלה על „מגדל רם". הוא ביקש ביום מחצית היובל לראות את ה„מעבר ליובל": „מה יהיה עתיד הנכדים שלנו? „לא בעיית המשק מעניינת אותי, אם ניכל לקיים את הלב" — אומר הוא לי כמשיח סוד.

אחרי עשרים וחמש שנים, חזר אל „המגילה" והפעם חש הוא את מלוא משמעותה, כפי שלא חש אז פילו ביום נתינתה.

שבעה יצאו לדרך

הפרהיסטוריה של כפר־מנחם מתחילה ב„לך־לך". שבעה בחורים יצאו כולם מעיר אחת היו, מגרונדה. אלה לדרך כש„מגילת האמונה" בחיקם. היו הסנוניות של הקיבוץ, שנתן לעצמו שם משונה—„כרית". „כרית" —פירושו המיית־גלים מכים בחוף. את המלה לקחו מספר ישעיהו, כי מצאוה הולמת להמיית לבם. החרתד אל חוף מולדת. לא כל אחד הכיר מלה זו ושם הקיבוץ נראה יוצא־דופן, עד שהליצנים גמרו שאין „כרית" אלא ראשי־תבות של „כת רווקים יישארו תמיד".

אך הם לא נשארו רווקים. את קללת הרווקות חשו על בשרם. כאשר בביאם לארץ נשלחו למרחביה ושם שוכנו בבתי החברים כ„פרימוסים" (השלישי־בחדר...). מוטב לשכן „פרימוס" מלהיות „פרימוס" אצל הזולת.

ארצה עלו השבעה ב־1932 כ„תיירים" שנסעו לחזות, כביכול, ב„מכביה" השניה. חמישה מהם חיים עד היום בקיבוץ. שישי הוא שמואל כספי, מזכיר אגודת־פועלי־הבניין ברמת־גן מטעם מפ"ם. והשביעי היא דויד כוכבי, ראש מינהל התעסיקה במשרד־העבודה.

במרחביה, רקמו את חלום ההתיישבות העצמית, ומשם תרו אחרי האדמה הגואלת. שנתמהמהה להתגלות. במרחביה נסוו גם החוסים הראשונים במטווח־חיי־החברה. על כך יודעת לספר חורשת מרחביה, אם לא תשים יד לפה.

ממרחביה עבר קיבוץ „כרית", שהלך והתלקט, אל פתח־תקווה ושם התארח אצל קיבוץ ליטא. ארחים — כי לא רצו להמיר שאיפתם לעצמאות בספיפה בצל־קורת־זולת. לבסוף, ברבות מספרם כדי „נחיל", עברו אל המושבה הדר בשרון ושם הקימו מחנה לעצמם.

לארץ באו כ„טוריסטים" אך לטוריסטים" אמיתיים נעשו בהדר, בצאתם יום יום לעדור בטוריה בפרדסים.

הימים היו לעבודה. יהערבים לחיי־תנועה אינטנסיביים ולעבודה ציבורית בהסתדרות במקום. הקיבוץ שימש מרכז חברתי־תרבותי למושבה כולה. וביום חג ובאחד במאי נמשכו אליו לשמוע הברים ולחזות בהיפעיות. כך ישב הקיבוץ בהדר שבע שנים תמימות יחיכה ל„ארוסתו" — ההתיישבות.

מחוז אין־דרך

בשישה בדצמבר 1939 ניתן האות, ובטקס העליה על הקרקע — מעל הבמה — הונף הנס. קיבוץ כרית הגיע אל מחוז חפצו, והוא אז מחוז־אין־דרך, לא שביל, חבל־ארץ לא נודע לרגלי של הלך ולגלגלי של רכב. אל בין קיריה „חומה ומגדל" באו. הומת־חצץ, שהוקמה ב־1937 להתיישבותו של מושב, הוא כפר־ורבורג היום.

הסביבה היתה עוינת. כדי להגיע אל המקום צריך היה לעביר ליד הכפר תינה, שהטינה בערה בעיני יישביו. בחורף היה המחנה מנותק. הבוץ היה טובעני.והדישדוש בו מייגע עד אין יכולת להרחיק. שטחים נשטפו ונותרו שלוליות־ללא־מעבר. בימים כאלה אפסה רגל מן הקיבוץ אל מרכזי ההספקה ולא ניתן להביא לו מיצרכיו. בשעות החירום נעזרו באווירון שהצניח אל המחנה שקי לחם, „מן מן השמיים".

שעת־מצוקה זו שמירה עתה בלבו של איש־שיחי כחווייה. הוא מספר כיצד הג באווירון סביב המחנה ובכל סיבוב הצניח שק. גם מציקות נצוקות באותה מסכת של „היו ימים".

מן החומה יצאו אל השדה הפתיח והקימו את משקם. במריצת־השנים נצטרפו אל הקיבוץ חלוצים מאמריקה־הצפונית והשלימו את קיבוץ „אלגביש". שישב ברעננה. עתה, בנקוף מחצית־היובל, מונה הקיבוץ 600 נפש, 310 חברים.

מושכים בעט ובמכחול — נוברים בעתיקות

עשרים־וחמש שנים עברו מאז נתקעה היתד. החברים. גילם מתגלגל כבר ב„מורד הפיראמידה" ר מגיע ל־50—60. „כבר שני נכדים לי ולאר־דווקא תינוקות" — אומר לי בן־שיחי בשמץ „עוגמה" ובריב גאווה. הקיבוץ — מרכ־כיבדו עובר כבר אל הבנים. ואמנם, הבנים חצו את גבול הילדות והנעורים. ינרתמו בעול. שליש מחברי הקיבוץ — בנים הם, יהריהם חולשים על רוב ענפי המשק; משמשים רכזים בפלחון, בשלחין, במטע, בלול והגדול במזרח־התיכון), במדגרה, במחסן האספקה. באחת — הבנים לעולם. בכל תולדות הקיבוץ עובהו שישה בנים בסך־הכול.

קיבוץ־קיבוץ ודמותו הרוחנית. יש הנישא על צלילי מוזיקה, ויש— שחרט־הציירים חותמו. בכפר־מנחם — מהלכים לציור ולפיסול,וכן גם לצילום האמנותי. ויש גם מושך־בעט. הציירים הלא הם: יואל רוחר, שאלבום יצירותיו הופיע זה־כקרוב, ותערוכותיו הוצגו במכסיקו ובניו־יורק; אביגדור כהן, רועה הצאן, ומשה סעידי, יוצא־פרס משכבת הבנים, שידו עושה גם בפיסול. אמן הצילום הוא דוד פרלמוטר, השולח תמונותיו לתערוכות בין־לאומיות, אף זכה בפרס. הבולט במושכי העט היא בן הקיבוץ אורי אסף (מחבר

(המשך בעמוד 4)